

TUDOMÁNYOS ÉLET / SCIENTIFIC LIFE

Beszámoló az EURORURAL konferenciáról (Brno, 2014. augusztus 25–29.)

Report on the EURORURAL conference (Brno, 25–29 August 2014)

KOVÁCS ANDRÁS DONÁT

KOVÁCS András Donát: tudományos munkatárs, MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete, Kecskemét; kovacs@rkk.hu

András Donát KOVÁCS: research fellow, Institute for Regional Studies, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences, Kecskemét; kovacs@rkk.hu

A vidék az országos és helyi fejlesztési politikák szóhasználatában, a sajtó, a média híradásaiban és a hétköznapi beszélgetésekben egyaránt gyakran felbukkanó fogalom. Sokan – igencsak megkérdőjelezhető magabiztossággal – erőteljesen általánosítva használják a kifejezést, és nem veszik figyelembe azt, hogy a ruralitásnak megannyi árnyalt jelentéstartalma van. A pontos definícióval kapcsolatban minden bizonnyal azoknak van a legtöbb fenntartásuk, akik egyébként a legmélyebb ismeretekkel rendelkeznek a vidéki térségekről – leginkább azért, mivel tisztában vannak e területi dimenzió sokrétűségével és bonyolultságával.

Az évtizedek óta zajló módszeres vizsgálatok rámutattak arra, hogy bizonyos jellegzetességek, folyamatok és speciális problémák ugyan „rurálisnak” tekinthetők, viszont összességében olyan összetett természeti, táji, települési és társadalmi kérdésekről van szó, amelyeket nem lehet csupán egy-egy tudományterület oldaláról – kizárólag hagyományos vidékkutatói szemüvegen át – megközelíteni. A vidék nem egy zárt környezeti rendszer, ilyen módon kutatását szélesebb összefüggésekben (holisztikusabb szemléletmóddal) kell kezelni, mint azt korábban gondolták. Így aztán a vidék fogalmáról és lehatárolásáról maguk a „rural studies” művelői, vagyis a vidéktudományi ágazatok (pl: vidékfeldrajz, vidék szociológia) képviselői sem jutottak konszenzusra.

A bizonytalanságok ellenére sokan – köztük kutatócsoportunk is – a vidék értelmezését (a pontos definíciók kényszerűségének mellőzésével, ellenben a

lakosság közérzetének javításának és a területfejlesztésben felmerülő igények megvalósításának érdekében) folyamatos feladatuknak érzik, és a vidéki tereket a multidiszciplinaritás kiváló terepének tekintik. Ezért a vidék iránt felelősséget érző szakemberek kisebb-nagyobb platformokon újra és újra találkoznak, megvitatják eredményeiket és hasznosítani próbálják tapasztalataikat. Ilyen fórumot jelentenek az EURORURAL konferenciák is, melyekre két évente az egyik legjelentősebb csehországi egyetemi városban, a dél-morvaországi Brnóban kerül sor. Az eseménynek 2008 óta a modernizált Mendel Mezőgazdasági és Erdőgazdálkodási Egyetem ad helyet. A részt vevő kutatók és szakemberek közös célja az európai vidéki térben zajló környezeti, társadalmi, gazdasági folyamatok tanulmányozása, elemzése, valamint a térbeli differenciálódással összefüggő következmények feltérképezése, összehasonlítása és a vidékfejlesztéssel kapcsolatos egyes dilemmák feloldása. A konferencia ötletgazdáinak megközelítése szerint kontinensünkön a rurális övezetek az elmúlt évtizedekben oly mértékű változásokon mentek keresztül, hogy ha a vidékkel foglalkozó szakterületeknek nem sikerül lépést tartaniuk e változások megértésével és elemzésével, akkor önmagában a politikai szféra képtelen lesz választ adni a felmerülő problémákra és nem lesz képes jól hasznosuló támogatási rendszerek kidolgozására sem. Az így kialakuló konfliktusoknak visszafordíthatatlan területi és társadalmi egyenlőtlenségek lesznek a következményei – s ez alapvetően megakadályozhatja az egyes államok területi kiegyenlítődesre való törekvéseit.

A 2014-ben immár negyedik alkalommal megrendezett tudományos rendezvény központi témáját a szervezők a vidéki térségek átalakulása és a változásokra adott társadalmi válaszok bemutatása köré építették. A konferencia relatíve komplex szemlélettel, többféle aspektusból közelítette meg a ruralitást. Az előadások között a földrajzi, ökológiai, szociológiai, demográfiai és tervezési szemlélet egyaránt megjelent. A résztvevők köre széles volt, s bár viszonylag kisebb lélekszámú, 70 fős konferenciáról van szó, még így is 16 nemzet képviseltette magát. Ez a heterogenitás és a képviselt országok merőben eltérő viszonyai nagyon izgalmassá tették az előadásokat és az azokat követő beszélgetéseket, vitákat.

A plenáris előadók kiinduló gondolatként vázolták fel, hogy a klasszikus értelemben vett vidék a mezőgazdálkodás szerepének jelentős csökkenését követően többfunkciós és jóval „nyitottabb” térré vált. Ennek következményeként a globalizáció hatásai is egyre inkább begyűrűznek. Egyfajta „védtelenség” alakult ki, amelyre azonban a lokalitások szerepének megváltozása és felértékelődése lehet a válasz – hangzott el többször is az okfejtés.

Már a nyitóprezentációk kapcsán is felmerült a kelet-európai országok vidéki perspektívájának kettőssége. A cseh, lengyel, bolgár, szlovén vagy épp balti helyzetet ismertető kutatók sorra arról számoltak be, hogy országaikban olyan ellentétes folyamatoknak lehetünk szemtanúi, mint a középosztály városokból való kiáramlása, az ökoszisztéma-szolgáltatások felértékelődése, illetve ezzel szemben a súlyos kirekesztődéssel együtt járó és elmélyülő szegregációs folyamatok, a mélyszegénység és a lassan az érinthetetlenek kasztjára emlékeztető

életmódú, „falusi underclass” kialakulása. A vidéki térségekre oly jellemző hatványozott gazdasági és társadalmi terhek meglétét a skandináv, a nyugat-európai, az orosz és a török előadók szintén kiemelték. „A felmerülő demográfiai aránytalanságokkal, az elérhetőségi gondokkal és a városi életszínvonaltól való elmaradással a rurális Európa egésze szembenéz” Shortall és McAreavey, a Queen’s University Belfast kutatói szerint; a különbség nem az alapproblémák meglétében, hanem minden bizonnyal annak a módjában van, ahogyan az egyes vidéki társadalmi közösségek idejében kezelni képesek a problémáikat. Shaddock és Wallace szerint a kilátástalannak látszó problémák kezelhetők, még ott is, ahol a helyi erőforrások (akár humán, akár természeti) hiányoznak. Ami viszont nélkülözhetetlen, az a „beengedő tudás”, az együttműködésre való hajlandóság. A régiókon átívelő partnerségi viszonyok megteremtésének esélyeit és hatékonyságát a panelvitákat sokan megkérdőjelezték, de tény, hogy egyes beszámolók szerint a szomszédos térségek együttműködésével számos esélytelen – a „kihálás szélén álló” – kisebb település számára esély nyílt a fennmaradásra és az életszínvonal növelésére. Az előadók közül néhányan olyan helyi kezdeményezésekről és közösségi akciókról számoltak be, amelyek bárhol jó példaként szolgálhatnak: mint például a svédországi Sälen régió vagy az osztrák Mürzer Oberland turisztikai vállalásai, a skóciai Aberdeen környéki falvak infokommunikációs fejlesztései vagy a svájci–francia határon termelő gazdálkodók agrárszövetkezései.

A szekciókat követő elméleti eszmeccserék fontos kérdésköre volt a vidék legitimációja, valamint az ezt megalapozó társadalmi kreativitás. Nilsen, a Tromsøi Egyetem kutatója hozzászólásában – Florida kreatívtöke-elméletére hivatkozva – kifejtette: „ma már a rurális terek jövőjét sem a versengő és tudásalapú gazdaságban kell keresnünk, hanem sokkal inkább az emberek leleményességében és teremtő gondolkodásában – vagyis a vidéki gazdaságot nem feltétlenül az anyagi javak előállítására, hanem az ötletek termelése viszi előrébb”. A kutatók egyetértettek abban, hogy a társadalmi közösségek humánkapacitásának és szemléletének megújítása kulcsmozzanat lesz a vidéki térségek fenntarthatóságában. A záró ke-rekasztal-beszélgetés résztvevői végezetül leszögezték, hogy a vidék válsága – a politikai paradigmák kiszámíthatatlanságától függetlenül – csak a városi térségekkel közös regionális tervezéssel, urbánus-rurális együttműködések és döntések révén enyhíthető.

Az EURORURAL konferencia a színvonalas szakmai tartalom mellett nagyon jó, kollegiális hangulatban telt, az eseményre készült absztraktok a <http://www.eurorural.eu> oldalon érhetők el. A rendező intézet kinyilvánította, hogy elkötelezett híve a vidéki térségekért zajló diskurzusoknak, így folytatja a konferenciák megszervezését, amire legközelebb 2016-ban, várhatóan újfent Csehországban nyílik majd alkalom.